

LENGYEL JÁNOS

Az autonómia hiánya Kárpátalján

Autonómia-kezdeményezések
a Szovjetunióban

1944. október 15-én Kárpátalján megszűnt a magyar közigazgatás, ám Prága óhaja mégsem teljesült, hiszen a háború után a terület nem került vissza az újjászervezett Csehszlovákiához, mivel azt némi színjátékot követően bekebelezte a Szovjetunió. Ezzel a vidéken élők számára – legyenek azok ruszinok, ukránok vagy magyarok – nagyon távolra került az autonómia ügye. A magyar kisebbség pusztá fizikai léte is veszélyben forgott. A vörös diktatúra idején nem volt veszélytelen az önrendelkezésről, politikai vagy kulturális autonómiáról beszélni, de még gondolni sem. Az 1970-es évektől a brezsnyevi pangás idején megváltozott a helyzet, újra szóba került a magyar autonómia ügye, az ébredező magyar értelmiség hal-kan, de egyre inkább hangot adott ebbéli óhajának. A kezdeti tervezetek a szovjet modellt vették alapul. A Szovjetunióban létezett egyfajta területi autonómia, az államot a tagköztársaságok alkották, ezeken belül voltak autonóm köztársaságok, autonóm körzetek és nemzetiségi területek, illetve körzetek. A magyarok nem kaptak területi autonómiát, ennek ellenére, a kulturális önrendelkezés formájaként voltak anyanyelvi iskoláik, sajtótermékeik. Igaz, hogy a diákok csak a középiskoláig tanulhattak az anyanyelvükön, ám az ungvári egyetemen volt magyar filológia szak – a későbbi politikai vezetők zöme itt végzett. A különböző magyar nyelvű lapok mellett a megyei televízióban voltak magyar adások is. Napjainkban már több magyar televízió és rádió is működik, valamint számos hetilap és internetes újság, amíg a nemrég elfogadott új nyelvtörvény életbe lépése el nem lehetetleníti a működésüket. Jellemző az ukrainai demokráciára és jogállamiságra, amit Jean-Claude Juncker, az EU Bizottságának távozó elnöke, többször hangoztatott, hogy az országban élő nemzeti kisebbségektől már megszerzett jogokat vesz el.

A múlt század hatvanas éveinek végén, az ungvári egyetemen, Kovács Vilmos író vezetésével, idővel kialakult egy értelmiségi társaság, amely sok más kérdés mellett, tárgyalni kezdte a Szovjetunióban élő magyarság helyzetét. Kovács Vilmos, aki ugyan kommunista volt, de jól látta, hogy a népek egyenjogúságát skandáló propaganda mögött nincs semmi,

tehát itt az ideje, hogy megtöltsék tartalommal, s hogy a magyarság saját kezébe vegye a sorsa irányítását. Úgy vélem, Kovács Vilmos volt az első magyar polgárjogi aktivista a Szovjetunióban. Tragikus sors jutott neki, a kommunista vezetés üldözni kezdte, fokozatosan ellehetetlenítették, és végül, az 1970-es évek végén, amikor már nagyon beteg volt, el kellett hagynia a szülőföldjét. Magyarországon halt meg. A nevét viseli a gáti középiskola és egy irodalmi szervezet Kárpátalján.

1988 nyarán kárpátaljai magyar értelmiségiek memorandumot küldtek Moszkvába, az SZKP KB-hoz, ahogy Balla Gyula írta: „[...] első ízben fogalmazódott meg a kárpátaljai magyarság részéről az az igény, hogy az ott élő magyar nemzetiség részére autonómiát adjanak, pontosabban hozzanak létre nemzetiségi körzetet Beregszász központtal.”¹ A memorandum megfogalmazói és aláírói több kárpátaljai magyar értelmiséggel együtt 1989. február 26-án megalapították a terület első magyar érdekvédelmi szervezetét, Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség elnevezéssel. A szövetség, már megalakulásakor magáévá tette az autonómia ügyét, és hitet tett arról, hogy minden lehetséges eszközzel küzdeni fog annak megvalósításáért. A témát először szeptember 10-én tárgyalta a választmány, ekkor azon alakult ki vita, hogy a megalapítandó, magyar többségű beregszászi járásra kiterjedő területi autonómia jogait hogyan lehetne kiterjeszteni a járáson kívül élő magyarokra.

1990 decemberében készült el a KMKSZ első autonómiatervezete *A kárpátaljai különleges önkormányzatú terület státútumának alapelvei* címmel. A dokumentum előírja a Kárpátaljai Különleges Önkormányzatú Terület létrehozását, amely magában foglalja a Beregszász központú Magyar Autonóm Körzetet. A MAT hivatalos nyelve a magyar és az ukrán. 1991 januárjában aztán a KMKSZ különbizottsága újabb alapelveket fogalmazott meg a Kárpátaljai Magyar Autonómiával kapcsolatban, amelynek főbb pontjai: „a nemzetiséghez való tartozás szabad önmeghatározása, a hatalomban való számarányos részvétel, a nyelvhasználat megfelelő rendje és az önkormányzati elv érvényesítése”.²

1 Bayerné Sipos Mónika: *A kisebbségi autonómiatervek szakaszai Kárpátalján 1989 után*. In. http://acta.bibl.u-szeged.hu/33161/1/vikek_014_013-027.pdf

2 Uo.

A sikeres népszavazástól az alapszerződésig

1991. december 1-jén népszavazást tartottak Kárpátalján, amely Ukrajna függetlensége és Leonyid Kravcsuk elnökké választása mellett arról is döntött, hogy a megye kapjon különleges önkormányzatiságot, továbbá negyedik pontnak felvették a Beregszász központú Magyar Autonóm Körzet létrehozásának kérdését is. Mind a négy kérdést sikeresen megszavazták, ám, bár az első kettő megvalósult, az utóbbi kettő a mai napig várat magára. Egy sikeres népszavazást még Ukrajnában sem lehet a szőnyeg alá söpörni, de a parlament megtalálta a módját, hogyan siklassa ki a magyar kezdeményezést. Pedig a járási és a megyei tanács is jóváhagyta a népszavazás eredményét, sőt, kijevi jogászok kidolgozták az autonóm körzet tervezetét. Sajnálatos, és a kárpátaljai magyarság számára végzetes, hogy a népakarat nem emelkedett törvényerőre, azonban itt nem csupán a hatalom közbeavatkozásáról és a többségi nemzet rosszindulatáról van szó, hanem óriási hibát követtek el a kárpátaljai magyar vezetők is. Dalmay Árpádot, a KMKSZ egykori képviselőjét idézve: „Azzal, hogy Fodó közvetlen és hathatós pártfogásával, valamint a választók félrevezetésével nem a mi jelöltünk, Molnár Bertalan, hanem a nacionalista ukrán Vaszil Sepa lett a beregszászi körzet parlamenti képviselője, gyakorlatilag eldőlt a nemzetiségi alapú területi autonómia létjogosultságának sorsa. Méghozzá nemcsak a kárpátaljai magyarság, hanem minden más ukrainai nemzeti kisebbség számára is. Ugyanis (s ezt a parlamenti jegyzőkönyv is bizonyítja) a nemzetiségi törvény elfogadásánál 1992 júniusában Sepa és az ugyancsak ukrán nacionalista kárpátaljai Viktor Begy javaslatára kiemelték a törvénytervezet szövegéből azt a cikkelyt, amely a nemzeti kisebbségek által jelentős számban lakott területek jogállását szabályozta volna.”³

A kárpátaljai magyar érdekvédelmi szervezetek, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség és az Ukrainai Magyarok Demokratikus Szövetsége később is próbált választási egyezményeket kötni ukrán pártokkal, többnyire sikertelenül. Sem Juscsenko, sem Timosenko, sem Janukovics, sem a nemrég megbukott Porosenko nem tartották be a szerződésben vállalt kötelezettségeiket. A mostani elnök nem is ígért

semmit. Az idei előrehozott parlamenti választások kampánya során az ukrán pártok feltűnően kerültek a magyarokat, szinte egyetlen induló sem szólította meg a magyar választókat. Kevesen vagyunk, országos viszonylatban nem számítunk. Emellett a pártok jól tudják, amióta Ukrajnában a magyarok, az oroszok mögött, a második helyre kerültek az ellenségek listáján, a magyar szavazatokkal inkább veszítenének, mintsem nyernének. A Porosenko-rezsim, ötéves regnálása során, napi szinten támadta a magyarokat, a valóságot és az igazságot elferdítő újságcikkkel, televíziós és rádióműsorokkal bombázták a közvéleményt, míg végül a magyarság az országot és a függetlenséget fenyegető rémmé változott a közvélemény szemében.

A sikeres népszavazáshoz visszatérve, öt nappal később, 1991. december 6-án, Kijevben került aláírásra az ukrán–magyar alapszerződés. Ez volt az első ilyen szerződés, amelyet Magyarország szomszédos állammal kötött, ahogy Horn Gyula, az országgyűlés külügyi bizottságának elnöke kijelentette, az ország örökre lemondott Kárpátaljáról. Az alapszerződésnek volt előzménye, ugyanis a felek – akkor még a másik oldalon nem a független Ukrajna, hanem az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság volt – 1991. május 31-én, Budapesten egyezményt kötöttek a nemzeti kisebbségek jogainak kölcsönös biztosításáról. A szerződés jogokat és védelmet írt elő a két ország őshonos nemzeti kisebbségei számára. A szövegében benne foglaltatik a személyi elvű, kulturális autonómia gondolata, ám a területi alapú autonómiáról nem esik szó. Az alapszerződés megerősítette ezt a szerződést.⁴ Viszont az alapszerződés nem említi a december 1-i sikeres népszavazást, mintha meg sem történt volna.

A december 6-án aláírt szerződés nagy port vert fel Magyarországon és Kárpátalján egyaránt, számos kérdés még tisztázatlan a témában, hiszen az események résztvevői is eltérően emlékeznek a történetekre. Itt újfent Dalmay Árpádot hívom segítségül, aki aktív részese volt a történeteknek: „A magyar politikusok kikérték ugyan a KMKSZ véleményét, ám az elnökünk elsüllyesztette a levelüket a fiókjában, egyszerűen nem tudtunk róla. Az elnökségben nem került sor a megbeszélésére. Az elnökünk viszont elment

3 Egy „kisebbségi mindenes” a Vérke partjáról. Beszélgetés Dalmay Árpáddal. In. <http://kame.hu/fuszdrupal/?q=content/%C3%A91et%C3%BA-t-v%C3%A1l1a-sz%C3%BA-t-besz%C3%A91get%C3%A9s-dalmay-%C3%A1rp%C3%A1ddal>

4 Csóti György: Az ukrán–magyar alapszerződés. Horn Gyula színeli felháborodása Kárpátaljáért a magyarellenés sovinizmus tükrében. In. <https://www.magyaridok.hu/velemeney/az-ukran-magyar-alapszerzodes-2844417/>

Budapestre, s azt mondta, hogy a kárpátaljai magyarság kéri az alapszerződés mielőbbi elfogadását. Akkor robbant a bomba, amikor egy beregszászi választmányi ülésünkre beállítottak a Ruszin Szövetség vezetői és Zacsek Gyula budapesti képviselő, s megkérdezték: tudjuk-e, hogy mi áll az alapszerződésben? Természetesen nem tudtuk. Ekkor derült ki, hogy a szerződés értelmében Magyarország lemond minden területi igényéről (hisz addig sem volt! Miért kellett ezt belefoglalni?!). A 91-es népszavazásunkról viszont szó sincs.”⁵

Fentebb már említettem, hogy az ukrán parlamentben hogyan mértek végzetes csapást a magyar autonómiára egy olyan nacionalista képviselő vezetésével, aki a megtévesztett magyarok szavazatával éppen a beregszászi körzetből került fel Kijevbe. 1991 decembere óta, különösen az utóbbi öt évben, az ukránok, akiknek eszük ágában sem volt betartani ezt a szerződést, számos olyan jogfosztó törvényt hoztak, amelyek sértik az ukrán–magyar alapszerződést. Itt felvetődik a kérdés, miért kellett aláírni egy olyan dokumentumot, amely nem szolgálja a magyar érdekeket? Mohi Csaba azt állítja, hogy az alapszerződéstől egyenes út vezetett az ukrán oktatási, illetve nyelvtörvényig. Szerinte az alapszerződés megkötése felér a nemzetárulással, hiszen Kijev az abban foglaltakból semmit sem teljesített, viszont a magyar fél vállalásai szembementek a kárpátaljai magyarok óhajával. Antall József óriási történelmi lehetőséget szalasztott el, amikor nem volt képes kieszközölni a magyar autonómiát Ukrajnában. Ez ma precedens értékű lenne Európa, de legalábbis az EU nemzeti kisebbségei számára.

1991-ben gyorsan zajlottak az események, birodalmak omlottak össze, élettelen államközösségek szüntek meg, népek és országok nyerték vissza függetlenségüket. A kárpátaljai magyarok is bizakodva tekintettek a jövőbe, aztán egy hét leforgása alatt előbb felcsillant a remény soha nem tapasztalt fényességgel, azután egy héten belül ki is aludt. Talán végérvényesen. Emlékszem, milyen izgalommal vártuk a szabadon választott magyar kormányfő látogatását, és arra is emlékszem, milyen nagy volt a csalódottság és a felháborodás, amikor megtudtuk, tulajdonképpen miért is utazott Kijevbe. Mohi szerint: „A népképvi-

seleti legitimáció teljes hiányát bizonyítja, hogy az ukrán alapszerződést előzetes országgyűlési felhatalmazással sem írhatta volna alá az Antall-kormány. Ismétlem: tekintettel arra, hogy Kárpátalja autonómiáját népszavazás szentesítette, azt kizárólag egy, a magyarság egészének véleményét kikérő további népszavazással lehetett volna felülírni.”⁶

Kárpátaljai autonómiatervezetek

A Szovjetunió szétesésével és a független Ukrajna megalakulásával szinte egy időben, a Kárpátalján élő ruszinok és magyarok is kinyilvánították óhajukat az autonómiára, sőt, előbbieket kilátásba helyezték, hogy idővel önállósodni szeretnének Ukrajnától. Politikai naivitásukat érzékelteti, hogy ezt egy olyan kormányzattól kérték, amely nem ismerte el a ruszinságot külön népcsoportnak. Néhány évvel ezelőtt Kárpátalján a megyei tanács határozatban ismerte el a ruszinokat, ami csak bonyolítja a kaotikus helyzetet. A magyarok a Tiszai-melléki autonóm járás létrehozásának tervével álltak elő. Az említett sikeres népszavazás után Kravcsuk elnök ígéretet tett bizonyos fokú autonóm státusz megadására, ám az ukrán országgyűlés többsége ezt mereven elutasította. A magyar vezetők a kudarc dacára sem adták fel a küzdelmet, a személyi, területi, kulturális autonómia témája máig napirenden van.

A következő lépésben, 1996-ban Gulácsy Géza a KMKSZ támogatásával kidolgozott egy újabb autonómia tervezetet. Mivel látta, hogy a területi autonómia gondolata milyen heves ellenállásba ütközött, továbbá az 1992. évi nemzeti kisebbségekről szóló törvény kisebbségi jogként ismerte el a kulturális autonómia jogát, ez az elképzelés már személyi elvű, kulturális autonómiát vizionált, bár a tervezetben továbbra is szerepelt a magyar járás területi autonómiája. Gulácsy olyan kisebbségi kulturális önkormányzatok felállítását irányozta elő, amelyek demokratikusan megválasztott köztestületeknek minősülnek. Ezen önkormányzatok legfőbb döntéshozó szerve a nemzeti tanács lenne, amelynek a megyei tanácsok bizonyos hatásköröket adnának át. A tanács jogi személyiséggel rendelkezne, a magyar tanács székhelye Ungvár lenne.⁷

5 Egy „kisebbségi mindenest” a Vérke partjáról. Beszélgetés Dalmay Árpáddal. In. <http://kame.hu/fuszdrupal/?q=content/%C3%A9let%C3%BAt-v%C3%A1lasz%C3%BAt-besz%C3%A9let%C3%A9s-dalmay-%C3%A1rp%C3%A1ddal>

6 Mohi Csaba: *A magyar–ukrán alapszerződéstől egyenes út vezetett az ukrán „nyelvtörvényhez”*. In. <https://magyarnemzet.hu/archivum/velemeney-archivum/gondolatok-egy-tortenelmi-sulyu-vetekrol-3862793>

7 Ferenc Viktória–Tóth Norbert: *Autonómiatörekvések Kárpátalján*. Századvég, 2016/04. 99–111.

A másik kárpátaljai érdekvédelmi szervezet, az UMDSZ is kidolgozta saját autonómiatervezetét. Az Ukrajnában élő nemzeti kisebbségek kulturális autonómiájáról szóló dokumentumot Gajdos István elnök 2005-ben készítette, majd törvényjavaslatként benyújtotta a parlamentnek, ám sajnálatos módon az érintett bizottságok nem tárgyalták meg. Gajdos tervezete sok pontban eltér Gulácsytól, inkább igyekszik megfelelni a hatályos ukrán törvényeknek. A törvényjavaslat például kimondja, hogy csak azon ukrán állampolgárnak van joga kulturális autonómia létrehozására, aki meghatározott ukrán nemzeti kisebbséghez tartozik. Tehát, az ukrán állam által el nem ismert ruszinoknak nem járna autonómia. Az autonóm terület legfelső szerve a nemzetiségi közgyűlés lenne, amelynek tagjait a helyi nemzeti tanácsok küldenék, ezek tagjait viszont az adott nemzetiséghez tartozó ukrán állampolgárok választanák négy évre. A nemzeti kulturális autonómia olyan területekre terjedne ki, mint az oktatás, a nyelv, a tömegtájékoztatás, a kultúra, a tudomány, a költségvetéssel és a tulajdonnal kapcsolatos ügyek. Az autonómiatervezetben nem csupán jogokról van szó, említést tesz a kötelezettségekről is. A nemzeti kisebbségi kulturális autonómiáknak meg kell felelniük az alkotmánynak és a hatályos törvényeknek, valamint tiszteletben kell tartaniuk az ukrán és más nemzetiségűek különbözőségét.⁸

A magyar szervezetek választási politikája

Ukrajna kezdetben kifejezetten kisebbségbarát politikát folytatott, legalábbis kifelé. Számos nemzetközi egyezményhez csatlakozott, ezek közül talán a két legfontosabb a *Regionális vagy kisebbségi nyelvek kartája* és a *Nemzeti kisebbségekről szóló keretegyezmény*. Az új államnak szüksége volt a nemzetközi elismerésre, és arra, hogy a frissen kialakított határait nemzetközi szerződések garantálják. A szomszédaival kétoldalú szerződéseket kötött, többek között Magyarországgal is. 1992-ben a rada nemzeti kisebbségek nyelvéről szóló törvényt fogadott el, ennek alapján született meg a 2012-es nyelvtörvény, amely már sok tekintetben szűkítette a jogokat, de még mindig kisebbségbarátnak számított. Ez a törvény a magyar nyelv számára regionális hivatalos státuszt biztosított Kárpátalján. A 2019-es nyelvtörvény már

nyíltan kisebbségellenes, az Ukrajnában élő nemzetiségek asszimilálására törekszik, sőt a kisebbségi nyelvek közéletben való alkalmazását szankciókkal bünteti.

Az autonómiák legnagyobb akadálya az 1996-ban elfogadott ukrán alkotmány, legalábbis az ellenzők legtöbbször ezt hozzák fel, mivel kimondja, hogy Ukrajna egységes és oszthatatlan állam. A 1990-es években a nemzetiségek a számarányukhoz mérten automatikusan képviselőket kaptak a törvényhozásban. A negatív irányú változás éppen a 2004-es, úgynevezett narancsos forradalom után következett be, amikor a Juscsenko–Timosenko páros meggondolatlanul kiengedte a palackból az ukrán sovinizmus szellemét. Kezdetben még megmaradt a törvény által biztosított magyar kisebbségi választókörzet, ám a 2012-es, a 2014-es és a 2019-es választásokon már ezt sem adták meg a kárpátaljai magyarságnak. A most lezajlott választások során átrajzolták a választókörzetek határait, a megyében hat ilyen körzetet jelöltek ki, ebből három volt magyar érdekeltségű, ahol döntő kisebbségben vannak a magyar szavazók.

Azt követően, hogy önerőből már nem lehetett magyar képviselőt bejuttatni az ukrán parlamentbe, a KMKSZ és az UMDSZ is megpróbálta ezt ukrán pártok segítségével megvalósítani. A KMKSZ 2004-ben a győztes Juscsenko pártját kereste meg, majd együttműködési szerződést kötöttek, de az ukrán fél természetesen nem tartotta be az ígéreteit. Hasonló módon járt az UMDSZ a Janukovics vezette Régiók Pártjával, ezúttal is elmaradt az ukrán fél vállalásainak megvalósítása. Ezután a KMKSZ az új elnökkel, Volodimir Porosenkóval kötött választási szerződést, aminek következtében a szövetség elnöke, Brenzovics László bejutott a parlamentbe. Azonban a forradalmi mámor után valóságos rémálom következett. A Porosenko-éra alatt minden eddiginél nagyobb mértékben elharapódzott a szélsőséges nacionalizmus és a sovinizmus, az elnök és környezete az országban élő nemzeti kisebbségeket ellenséggé nyilvánította, számos olyan törvényt fogadtak el, amely súlyosan sérti azok jogait. Egyre gyakoribbakká váltak a magyarság elleni atrocitások, a Vereckei-emlékművet többször megrongálták, a KMKSZ ungvári irodáját felgyújtották, álarcos hordák vonultak Ungvár és Beregszász utcáin, a magyarokat megfélemlítő rigmusokat kántálva.

A 2019-es előrehozott választás előtt a két magyar szervezet, a KMKSZ és az UMDSZ választási koalícióra lépett. Tanulva a kudarcokból, és belátva, hogy

⁸ Ferenc Viktória–Tóth Norbert: *Autonómiatörekvések Kárpátalján*. Századvég, 2016/04. 99–111.

az ukrán pártok hatalomra kerülve mindig elfelejtik a vállalásaikat, ezúttal egyik szekértáborral sem tárgyaltak. Úgy döntöttek, a három választási körzetben egyéni jelölteket indítanak. Szinte semmilyen esély nem volt arra, hogy bármelyikük is nyerjen. Ám az is elszomorító, hogy a széleskörű és erős kampány dacára, a kárpátaljai magyar választók közül kevesen járultak az urnákhoz. Az ország megyéi közül Kárpátalján vettek részt legkevesebben a szavazásban.

Az autonómia említése felér a hazaárulással

Ukrajnában egyedül a Krími Autonóm Köztársaságnak volt korlátozott önrendelkezése, még saját parlamenttel is bírt. Az úgynevezett Majdan után megválasztott új kormány és parlament első intézkedése az volt, hogy törvényileg korlátozza az országban élő nemzeti kisebbségek jogait, ami általános elégedetlenséget váltott ki. A közismert események következtében a Krím ma már az Orosz Föderáció része. Ennek hatására a kijevi vezetés hallani sem akar semmilyen autonómiáról, minden önrendelkezési kezdeményezésben szeparatista törekvést, az ország területi épsége ellen irányuló támadást lát. Amelyik politikus, közéleti szereplő nem harcos ukrán „hazafi”, és nem támadja elég vehemensen az országban élő kisebbségeket, azt nyomban megbélyegzik. A hazaárulóval egyenértékű, ha valakit szeparatistának titulálnak. Az elnökválasztás egyik jelöltjét, Olekszandr Vilkult oroszbérencnek nevezték, mivel a programjában azt ígérte, hogy a nemzetiségi területeken, a közigazgatásban bevezeti az ott élő nemzeti kisebbség nyelvét, sőt, felvetette a kulturális autonómia lehetőségét is. Porosenko, a kisebbségellenes, sovinszta politikájával ellehetetlenítette a nacionalista pártok politikusait. Valóságos verseny zajlik a politikusok körében, hogy ki a nagyobb hazafi. A szélsőséges Szvoboda Párt elnökjelöltje, Ruszlán Kosulinszkij, a kettős állampolgárokat megfosztaná az ukrán állampolgárságtól, az autonómiát vagy bármilyen független státuszt törvénnyel tiltaná.⁹ Szerencsére, ez a párt az új választásokat követően kiszorult a parlamentből.

Pavlo Klimkin, volt ukrán külügyminiszter többször is kijelentette, hogy Kárpátalja autonómiájáról ne is álmodjanak. 2018 szeptemberében Hanna Hopko,

az ukrán parlament külügyi bizottságának elnöke, egy fórumon arról beszélt: nyilvánvaló, hogy a magyar kormány arra törekszik, hogy 2020-ra, a trianoni békediktátum századik évfordulójára tető alá hozzon egy autonómiát, ami jelentős győzelmet jelentene számukra. Majd nyomatékosan leszögezte, hogy Kárpátalján a magyaroknak sohasem lesz autonómiájuk.¹⁰ A kárpátaljai magyar autonómia ellen érvelt Hennaggyij Moszkál, Kárpátalja lemondott kormányzója is, aki hivatali ideje alatt visszafogottan, olykor megértően viselkedett a magyarsággal szemben. Az ukrán politikus a Jobbik elnöke, Sneider Tamás egyik nyilatkozatára válaszolt, amikor kijelentette: „Nekünk nem kell reagálnunk az ilyen nyilatkozatokra, de mindent meg kell tennünk, hogy ez ne történjen meg. [...] Már volt egy Krím Autonóm Köztársaságunk, amely egyáltalán nem felelt meg az alkotmányának, és le kell vonnunk a következtetéseket abból, hogy ez mivel végződött.” Sajnálatos, hogy Moszkál – aki ugyan Porosenko embere, de mérsékelt politikusnak számít – is ellenségesen viseltetik az ukrainai nemzeti kisebbségek autonómiatörekvéseivel szemben. A nemrég elfogadott, a települések területi társulásainak létrehozását előíró, decentralizációról szóló törvény ellen is szót emelt, mondván, az alkotmányellenes, mivel a megvalósulása az autonómia előszobája lenne. Különösen veszélyes lehet Kárpátalján, ahol két népcsoport is kifejezte az autonómia iránti vágyát.¹¹ E tekintetben, kormányzati körökben, de a nacionalista pártvezetők szemében is, a magyarok a veszélyesebbek, mivel egységesebb társadalmi bázissal rendelkeznek, anyanyelvű iskola-rendszerre és kulturális szervezetek hálózatára támaszkodhatnak. Az sem mellékes, hogy ott áll mögöttük az EU- és NATO-tag Magyarország, amelynek jelenlegi kormánya következetesen kiáll az elszakított területeken élő, közöttük a kárpátaljai magyarság érdekei mellett. Moszkál bírálta egyes ukrán politikusok általa felelőtlennek tartott ígéreteit a kárpátaljai autonómiával kapcsolatban. Odáig merészkedett, hogy a kerületi közigazgatási bírósághoz fordult, hogy érvénytelenítsék az 1991. december 1-jei népszavazás eredményét, amikor is Kárpátalja lakosságának 78%-a tette le voksát az autonómia mel-

9 Szalma György: *Ukrán elnökválasztás: jobbat már senki nem remél, elég, ha nem lesz sokkal rosszabb.* In: <https://www.origo.hu/nagyvilag/20190328-ukrajna-valasztas-2019.html>

10 <https://www.magyaridok.hu/kulfold/ukran-politikus-a-magyaroknak-soha-nem-lesz-karpataljan-teruleti-autonomiajuk-3489794/>

11 https://gondola.hu/hirek/238215-Moszkal_megakadalyozna_a_karpataljai_autonomiat.html

A Sztálin-szobor maradványa (Fortepan/Pesti Srác2)

lett.¹² Ennek ellenére, Viktor Baloga, kárpátaljai parlamenti képviselő és oligarcha, a JEC nevű párt vezetője, a korábbi kormányzót kollaboránsnak tartja, amiért az túl sok megyei tisztséget adott a kárpátaljai magyaroknak. Szintén ő javasolta, hogy az ukrán állam vásárolja fel az áttelepült magyarok házeit, és oda kelet-ukrajnai menekülteket telepítsenek, ezzel egyúttal segítenek az elüldözött ukránoknak, továbbá megszüntetik Beregszász város és a járás magyar jellegét. Természetesen ő is hevesen ellenzi a kárpátaljai autonómiát, ugyanakkor kezdeményezte, hogy állítsák vissza a magyar választóközteret. Úgy tartja, egy magyar képviselő az ukrán parlamentben úgysem megy semmire, ez a legnagyobb engedmény, amit a kárpátaljai magyarok kaphatnak. Ugyanakkor, ezzel a lépéssel normalizálhatják Ukrajna és Magyarország viszonyát is.¹³

Tény, hogy napjainkra a magyarellenesség intézményessé vált Ukrajnában, ami áthatja az egész társadalmat, a magas szintű vezetéstől a szavazó polgárokig. Kárpátalja tekintetében az ukránok nem csupán a magyar autonómiatörekvésektől rettegnek, hasonlóan ellenségesen viszonyulnak a ruszin mozgalmakhoz is. Az ukránok nem ismerik el a ruszinokat külön nemzetiségként. Az év eleje óta, főként Ungváron, ruszin aktivisták azért kampányoltak, hogy

Kárpátalja megye, vagyis a Kárpáton-túli terület nevét változtassák meg Podkarpatszka Ruszra, ami kiváltotta az ukrán nacionalisták haragját. Május közepétől, Munkács utcáin, a C14 (Szics) nevű szélsőséges félkatonai szervezet tagjai járőrözésbe kezdtek, hogy így gátoljanak meg minden ruszin autonómiatörekvést.¹⁴

Összegzés

A Kárpátaljának nevezett politikai tájegység százéves történelme során a lakosság folytonos harcot folytatott, és folytat ma is az autonómiáért, csekély eredménnyel. A csehszlovák korszakban főként a ruszin autonómia volt

a középpontban, Ukrajna fennhatósága alatt viszont a magyarok törekvését követi nagyobb figyelem. Az utóbbi idők történései azt mutatják, hogy a kárpátaljai magyarság egyre távolabb kerül attól, hogy önrendelkezéssel bírjon, beleszólhasson a saját sorsának alakításába. A szétesőben lévő, gazdasági és erkölcsi csóddal küzdő Ukrajnában az autonómia egyet jelent a szeparatizmussal, az ország területi egységének megbontásával. Nincs az az ukrán kormány, amely akárcsak elméleti szinten felvetné Kárpátalja autonómiájának ötletét, hiszen ezzel a bukását idézné elő. Dicséretes a magyar kormány következetes kiállása az Ukrajnában élő magyarok jogai mellett. A magyar vezetés és a kárpátaljai magyarok többsége is bizakodva tekint az új elnök és az új parlament várhatóan másfajta politikája felé. De csodák nincsenek errefelé, legalábbis olyanok, amelyek a magyaroknak kedveznek. Az is aggasztó, hogy a kárpátaljai érdekvédelmi szervezetek vezetői és a magyar lakosság között szakadék tátong. Ezt jól mutatja, hogy hiába volt a széleskörű kampány, az ukrán magyar választópolgárok fájdalmasan kevesen mentek el szavazni. A helyzet kilátástalan, a jogtörvények mellett most még a parlamenti képviselőket is odalett, hiszen az ukránok uralta választási körzetekben egyik magyar jelöltnek sem sikerült győznie.

12 Kocsis Julianna (szerk.): *Moszkal érvényteleníté az 1991-es kárpátaljai referendum eredményét.* In. <http://www.karpatalja.ma/karpatalja/nezopont/moszkal-ervenytelenitene-az-1991-es-karpataljai-referendum-eredmenyet/>

13 <https://demokrata.hu/vilag/betelepitessel-szuntetnek-meg-beregszasz-magyar-jelleget-109259/>

14 <https://kronika.ro/kulfold/utcai-jarorozest-inditanak-munkacson-a-karpataljai-autonomiakovetelesektol-tarto-ukran-szelsosegesek>